

Oncallıda cüt məzar

Bu il şimal-qərb bölgəsində dağlara yağan qarın soyuğunun aşağı ərazilərə təsiri, aran hissədə isə intensiv yağışlar zəminində sentyabrdan havalər soyusa da, qarşımızda açılan xoş mənzərələr təbiətin tanış şıltaqlıqlarından inciməyimizə imkan vermirdi.

Maşının salonunda yol yol-daşlarımızın şeir-sənət adamları olması və qoca ozanın radio dalğalarından pərdələnən "Biz dünyadan gedər olduq, qalanlara salam olsun. Bizim üçün xeyir-dua qılanlara salam olsun" sədası Dədə Yunusu xatırlatdı... Bakı-Balakən şosesindən 7-8 kilometr içəri - Qaxın Oncallı kəndinə dönüb ustadın və mürşidi Hacı Tapdığın məzarını ziyarət etməyi, ruhən dincəlməyi qərara aldığımız. Meşəliyin ağuşunda, iri ağacların əhatəsində yerləşən Oğuz adlı qədim qəbiristanlıq kimsəsiz deyildi, başqa zəvvarlar da vardı; sağ olsunlar qədirbilən yerli sakinlər və qonaqlar, qərib müqəddəsləri hər zaman anırlar...

Onlar təxminən 700 il öncə Anadolunun Əskişəhərindən uzun bir yola çıxmışdılar. Məqsədləri adi səyahət, klassik islamın təlimi, yaxud bu din daxilində hansısa cərəyanın təbliği idi, - indi bu barədə dəqiq fikir yürütmək çox çətindir, amma aydındır ki, xeyirxah məramlı idi. Bir versiyaya görə, həmin 5-6 nəfərlik heyətin içərisində türk təsəvvüf ədəbiyyatı nəhəngi ilə yanaşı, müəllimi Tapdıq baba da varmış. Ömrünün böyük hissəsini vətəninə keçirən şairin islam fəlsəfəsini yaymaq məqsədilə Şərqi gəzməsi, ustadının qocalması üzündən adıçəkilən kənddə məskunlaşmaları da iddialar arasındadır. Digər ehtimalla əsasən, Yunus Əmrə mürşidi ilə Azərbaycanda - Qaxda rastlaşmış və ömrü boyu bu şəxsiyyətə müridlik edəcəyinə söz

verib. Elmi dairələr və ardıcullarının əksəriyyəti daha çox Yunusun dövrün ən mötəbər ruhanisi, yüksək məqamlı alim Hacı Tapdıq ağanın şöhrətindən xəbər tutub mənəvi rahatlığını ona şagirdlikdə tapması ehtimalını dəstəkləyirlər.

Elə Oncallı oykonimi də qıpçaqların öncə tayfasının adı ilə bağlıdır, yaşayış məskəni kimi XIV əsrə aid edilir. Məzarların ikisi də bir metr hündürlükdə çay daşından tikilmiş hörgü ilə əhatələnib. Dədə Yunusun qəbrinin üstü təxminən 1400-cü ildə Mirzə Çələbi Soltan ibn Məhəmməd, Hacı Tapdığın məzar daşı isə 1786-cı ildə Şeyx Mirzə Çələbi və Şeyx Salman ibn Saleh adlı şəxslər tərəfindən inşa edilib. Tapdıq baba və Şeyx Yunus xanəgahı keçmişdə beynəlxalq karvancarət yolu üzərində fəaliyyət göstərən siyasi-ideoloji mərkəzlərdən olmuşdur.

2010-cu ildə Türkiyənin ovahtkı prezidenti Abdullah Gül və digər dövlət xadimləri də bu məzarları ziyarət məqsədilə Qaxa səfərə gəlmişdilər. Biz Oncallıda olanda da ziyarətçilərin sayı az deyildi. Şəkildən Əlizadələr ailəsi, Zaqatala İslam Universitetinin Məhəmməd adlı tələbəsi, Trabzondan Əli Yəqub həyat yoldaşı Zeynəb xanımla qəbirüstü yazıları nəzərdən keçirir, dualar edir, təəssüratlarını bölüşürdülər. Kəndin daxil olduğu Qıpçaq bələdiyyəsinin kollektivi də abidənin qorunması, ətrafın səliqə-sahmanı üçün lazımı tədbirləri görür.

Anadolu türkcəsində yazan Əmrənin şeirlərinin mövzusu, ideyası, dil xüsusiyyətləri Oğuz türklərinin məkanı sayılan bu bölgədə çox sevilir. Mürşidi ilə bərgə Oncallıda yaşayıb fəaliyyət göstərdikləri zamanlarda böyük nüfuza sahiblənib, uşaqlardan böyüyə hər kəsin hörmətini qazanıblar. Onlar haqan öləcəklərini də əvvəlcədən bilib, buna hazırlıq görüblər. Kənddə xəstəlik yayıldığından insanların kütləvi qırğını baş verib. Vəziyyəti amlayan türkiyəli müsafirlər məzarlıqda özlərinə yer seçiblər.

Oncallıdakı cüt məzarın müqəddəs ziyarətgaha çevrilməsi, keçmişlərdən soruq götürməsi, tarixi-mədəniyyət abidəsi olması ilə yanaşı, Ulu Öndərin "bir millət, iki dövlət" dəyərləndirməsinin təsdiqi də göz önündədir. Xalqlarımızın dili, dini, adət-ənənələri eynidir, qoşadır. Onu da vurğulayaq ki, Türkiyə Mədəniyyət Nazirliyinin müşaviri Feyzulla Budaqlı Qaxda olarkən Oncallıdakı qəbiristanlığa getmiş, Yunus Əmrə və Hacı Tapdığın qəbirlərini görəndə heyrətlənərək "Ölkəmdə Yunus Əmrəyə istinadlı qəbirlərin sayı 20-dən çoxdur. Lakin heç birinin yaxınlığında əfsanələrin, rəvayətlərin təsdiqi olaraq Tapdıq babanın aramgahı yoxdur. Deməli, məşhur el şairinin son ünvanı barədə söylənilənlərin ən ağlabatanı Qaxın Oncallı kəndidir" demişdir.

Qurban MƏMMƏDOV,
"Azərbaycan"